

МИКОЛА
ХВИЛЬОВИЙ

Останній
день

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2021

ЩАСЛИВИЙ СЕКРЕТАР

Нещодавно група рецензентів літфаку ХПП-ПО, критикуючи мої останні твори, заявила таке: «на жаль, наша критика перебудовується гірше, аніж письменники». Я з цим цілком погоджуюсь. Розбираючи мого «Щасливого секретаря» ці ж таки критики з ХПППО запитують:

— «Навіщо протиставляти дві випадковості: в Харкові важливі громадські справи, в містечку умирає єдиний неповторний син?»

Для секретаря вугільного райпарткому важливі громадські справи в Харкові і справді не абияка випадковість. Величезна випадковість! Критики мають рацію!

Іще літфаківцям із ХПППО не подобається, що автор «рукою героя» пише «приїхати не можу». І тут вони мають рацію: вони ж бо хотіли, щоб героїчний секретар Старк «заплакав і поїхав його ховати», себто сина Вову, який, можливо, й не помре!), не зважаючи на виклик ЦК й «важливі громадські справи» — «Хіба він після цього «перестане бути відданим справі більшовиком»? — запитують мене вищезазначені критики. Відповідаю словами

Майка Йогансена (див. його подорож у Радянську Болгарію):

— «Не знаю точно, чого хотіли від мене рецензенти — очевидно вони мали рацію, раз їм доручили писати — але дуже хочу виправдати свою лінію — очевидно — неправильну, раз на неї напались рецензенти, бо їм же доручили писати рецензію». Оце покищо й усе.

Останові Вишні

I

Це не має ніякого значення для особистого щастя, що на одному місці не приходиться довго затримуватись. Навпаки, зміна обстановки дисциплінує людину й робить її більш ініціативною, і коли герань і канарку ви й зустрінете на квартирі, припустім, товариша N, що партія раз-у-раз перекидає його із одного району в другий на ту чи ту відповідальну роботу, то ви обов'язково подумаете: «і все таки міщанства я тут не бачу».

Товариш Старк належав саме до тієї категорії партійців, що для них не тільки не існувало власного району, але й не було в цьому жодної трагедії для особистого життя. Як тільки траплявся десь прорив, і район відчував сильну потребу в доброму організаторі, перш за все згадували такого от собі товариша Старка й, переконавшись, що він уже налагодив справу на останньому своєму місці, пропонували йому їхати туди, де були потрібні міцна рука й добра вдумлива голова. Нарікав на це товариш Старк? Ніколи! Більш за те: він навіть пишався з такої уваги до нього з боку партії й зовсім не відчував, що йому перешкоджають у його родинному побуті.

Прориви на вугільному фронті притягли в Донбас чимало сильних організаторів. Перекинула партія туди ж і товариша Старка. Досі він був секретарем одного із степових районів, тепер він став секретарем одного із районів Донбасу.

Товариш Старк був молодого високого зросту людиною. Рівний ніс, високий лоб, кучеряве волосся й вузькі очі робили його обличчя надзвичайно привабливим. Молоді роки не заважали товаришеві Старкові мати досить таки величезний партійний стаж: уже 16-літнім хлопцем він брав активну участь у революційному русі. Товариш Старк був одружений і мав чотирилітнього хлопчика Вову — надзвичайно симпатичну й обличчям дуже подібну до нього дитину. Любив він Вову так, як може любити ніжний пристрасний батько. Навіть Дуся (Старкова дружина), жінка сумирна й лагідна, навіть вона поступалась своєю любов'ю до сина. В особистому житті для товариша Старка існував тільки кучерявий «сміхунчик» (так батько називав свого Вову за те, що той вічно посміхався). Проте синові він не міг приділити багато часу й часто навіть тижнями не бачив його: то поїде до центру, то сидить у глибинах району, допомагаючи відсталим.

Переїзд із степового району до Донбасу спричинився до того, що прийшлося розлучитися Старкові зі своєю Вовою мало не на півтора місяці. В новому районі він ніяк не міг знайти відповідної квартири, й тому дружина примушена була покищо жити на старому місці й чекати пропозиції виїхати на Донбас. Розлука з дружиною вплинула на Старка (в межах можливого для зразкової громадської людини), але розлука з сином вплинула на нього, так би мовити, подвійно.

Іноді, сидячи в автомобілі, що ним він поспішав на якусь недалу шахту, товариш Старк рантом замислю-

вався, і перед його очима повставав такий милий йому образ його дитини. Образ цей так ласкав йому очі, що він їх навіть примружував від щастя. І тоді він щось шепотів і, потираючи руки, замріяно дивився на поля й дороги, що пролітали повз нього.

Тоді товариша Старка не можна було пізнати: це вже був заклопотаний суворий організатор, — це був звичайнісінький собі схвильований молодий батько. Коли б у цей момент його побачив хтось із обивателів, скажім, що правду кажучи, трохи побоювались його (Старк не дарував нікому жодної розхлябаності), він би страшенно здивувався й уже не думав би про нього, як про машинізовану людину. Проте секретар добре знав, що всьому єсть своє місце і свій час, і тому згадував він Вову хібащо в дорозі, чи лягаючи спати.

II

Спати по суті багато не приходилось: роботи було сила, і він ледве встигав її виконувати. В районному центрі він сидів дуже мало, його можна було тут бачити лише пізно вночі (вдень він був, коли відбувалися засідання бюро), але зате на шахтах ви зустріли б його завжди. Він там докопувався до кожної дрібниці, й за короткий час його знали навіть рядові рудокопи. Він лазив по найнебезпечніших місцях, і за місяць не було такого гезенку в районі, який би не пропустив у шахтне поле його здорове, молоде тіло. Він уже сальтоморталив по кріп'ях так, як може сальтоморталити хібащо заправський шахтар. Коли його спускали на 500–600 метрів «з вітерцем», він тільки посміхався з наївності місцевого керівництва: мовляв, злякати Старка нікому не вдасться! Про нього вже так говорили шахтарі:

— Це не білоручка! Цього не злякаєш!

Товариш Старк уже добре володів навіть відбійним молотком, і коли брав його до рук, то він йому безповоротно не вгрузав у пласт, як він вгрузає всім новакам.

— От щаслива людина! — говорили всюди про нього. — За що не візьметься — вже й майстер... Щасливий секретар!

Пощастило, нарешті, товаришеві Старкові найти відповідну квартиру. Квартира спершу мала не зовсім відповідний вигляд: одна кімната з кухнею й невеличка кладова. Потім квартира змінила своє обличчя. Варити щось у кухні товариш Старк не збирався (він сім'ю вирішив пристроїти до їдальні для приїжджих), і тому з кухні він зробив другу кімнату. Щождо кладової, то з неї вийшла непогана вбиральня з душем: кожного ранку він обливав себе холодною водою.

Переробивши таким чином квартиру, він спершу виписав усе своє «барахло» з бібліотекою (ця бібліотека побачила не один район), обставив кімнату там-сям зібраними меблями й вирішив, що вже час викликати дружину з дитиною. І вирішивши так, він негайно ж послав у степовий район телеграму. Дружина відповіла, що виїздить за два-три дні, а саме сьогодні нічним поїздом вона й мусіла приїхати.

Передчуття зустрічі з Дусею й особливо з сином, дуже розхвилювало молодого секретаря. Тільки велика витриманість стримувала його сильне бажання поділитися з кимсь із партійців своєю особистою радістю. Йому (скажемо по секрету) навіть хотілось вибігти на вулицю, стати серед дороги й, як хлопчисько, закричати на всю горлянку:

— Дивіться, який я щасливий! Знайте, що більш щасливого секретаря — і в громадському і в особистому житті — нема!

ЗМІСТ

Щасливий секретар	3
Останній день	13
Майбутні шахтарі	33
Бригадир шостої	61
Про любов	67
Оповідання Схвильованої Ганки	72
По Барвінківському району	81
Подяка приватного лікаря	116
Хутрянка з горностаєвим комірцем	141
Мазель. (Ескіз)	151